

Fra baglinjen

Akillesehælen ved Open Access

Der forestår en kæmpe udfordring med at sikre reel Open Access til danske forskningsresultater. Problemerne er mange. Og manglende politikker og forskernes adfærd er kun nogle af dem.

Af Mikael Karstensen Elbæk mke@dtic.dtu.dk

Forskningsregistreringen i universiteternes forskningsdatabaser har på mange områder været en stor succes, og i dag har alle universiteter tæt på 100 % dækning, når det gælder bibliografiske data. Et led i denne proces har været en optimering af workflows og datakvalitetssikring tilpasset behovet for korrekte data til ledelsesinformation. På samme måde forsøger universiteterne at gøre Open Access til en strømlinet proces, hvor forskeren "generer" mindst muligt ud fra devisen: forskerne vil Open Access bare det ikke koster noget. Ergo skal forskeren ikke ændre adfærd.

Det er netop forskningsregistreringens succes, som kan blive akillesehælen ved den grønne vej til Open Access i dansk sammenhæng. Forskningsregistreringen er et post-publicerings fænomen. Derfor kommer spørgsmålet om Open Access først til forfatterne, når publiceringsaftalen er underskrevet. Samtidigt gør akkrediteringssystemer som BFI forskerne mindre tilbøjelige til at forsøge alternativer.

Dette – vil nogen sige – er ikke noget problem, for 80-90 % af alle tidsskrifter tillader selvarkivering. Problemet er blot, at selvom mange tidsskrifter tillader det i en eller anden form, så er der oftest ikke tale om Open Access. Tilladelserne er stærkt begrænsede og slet ikke i tråd med Berlin Deklarationen. Efterfølgende er det eksempelvis ikke tilladt at dele eller bygge videre på artiklen.

Netop nu venter vi på, at Forsknings- og Innovationsstyrelsen gennemgår resultatet fra høringen

af Open Access-udvalgets anbefalinger til en national OA-politik. Uanset resultatet får vi en kæmpe udfordring med at sikre reel Open Access til danske forskningsresultater.

Hvis anbefalingerne kommer uændret igennem er der lagt op til OA-politikker på de tre niveauer – nationalt, forskningsråd og universitet. De minder om de grønne OA-politikker, der allerede findes på en række danske universiteter (og mange steder globalt) og bygger på, at forfatterne ikke overgiver eksklusivrettighederne til forlagene. Dermed sikres rettigheden til at kunne efterleve Berlin Deklarationens definition på Open Access.

Min erfaring fra et universitet, der har en publiceringspolitik, er dog, at det stort set aldrig sker. I stedet for sidder bibliotekarer og tjekker de publicerede artikler i SHERPA/RoMEO efter de er blevet publiceret. Resultatet kan fylde vores forskningsdatabaser med PDF'er, men det er ikke Open Access.

Hvis vi skal have andet end blot arkiver med PDF'er, så må enten ophavsretten eller forskernes ansættelsesvilkår på universiteterne ændres – eller også er forskerne nødt til at ændre adfærd. Det første har som minimum meget lange udsigter, mens det at ændre forskernes adfærd er besværligt, men dog muligt. Det kommer dog til at koste ressourcer – også for forskerne – og er vi villige til at betale den pris, og er der overhovedet plads i vore strømlinede processer?

Så ét er politikkerne, og at forskerne er nødt til at ændre adfærd. Det er forskningsbibliotekerne også. For ellers standser vi – i misforstået loyalitet – udviklingen. Og måske er det i virkeligheden er Open Access' reelle akillesehæl?

Mikael Elbæk er systembibliotekar på DTU Bibliotek – Danmarks Tekniske Informationscenter.